Kādu revolūciju rada Eiropas Zaļais kurss domāšanā un saimniekošanā

Egita Terēze Jonāne

Latgales un Sēlijas, un citu novadu lauksaimniekiem jālīdzdarbojas Eiropas izaugsmes stratēģijas "Zaļais kurss" īstenošanā. Taču protesti Latvijā un Briselē, un citviet Eiropā apliecina, ka tas rada revolūciju lauksaimnieku domāšanā un saimniekošanā. "Vietējā Latgales Avīze" pētīja šo pārmaiņu lielākos izaicinājumus.

Lauksaimniekiem jāmazina klimata pārmaiņas

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pētījumā «Eiropas Zaļā kursa realizācijas ietekme Latvijas lauksaimniecībā» uzsvērta Eiropas Zaļā kursa stratēģijas tēze, ka lauksaimniekiem būs ar savu saimniekošanu jāmazina šīs klimatiskās pārmaiņas, ko rada arī lauksaimniecība.

Lai to veicinātu, Eiropas Komisija ar Zaļo kursu apņēmusies palīdzēt mežu un lauksaimniecības zemju ilgtspējīgā apsaimniekošanā, kā arī kūdrāju, mitrāju, piekrastes un jūras ekosistēmas aizsargāšanā un atjaunošanā. Tāpat tā atbalstīs oglekļsaistīgu lauksaimniecību, ūdens ilgtspējīgu izmantošanu, pielietojot dabā balstītus risinājumus un jaunākās tehnoloģijas, mazinot ūdens piesārņojumu.

Stratēģija runā arī par apritīgāku energosistēmu lauksaimniecībā, un to var ieviest, savācot bioloģiskos atkritumus un izmantojot tos bioenerģijas, tostarp biogāzes, ražošanā. Tas ļaus samazināt līdz minimumam neapstrādātas lopbarības, pārtikas un kokaugu izmantošanu enerģijas ražošanā. Tāpat lauksaimniekiem jādomā par saules elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu savā saimniecībā.

Lauksaimniecībā jākoncentrējas uz nozarēm, kas izmanto visvairāk bioloģisko resursu (dzīvniekus, augus, mikroorganismus un no tiem iegūto biomasu, ieskaitot organiskos atkritumus) un kurās ir augsta pārtikas, ūdens un barības vielu aprite. Eiropas Komisija rosina, piemēram, būvēt nelielas bioloģisko atkritumu pārstrādes rūpnīcas, kas būs arī liels atbalsts lauksaimniekiem. Tāpat lauksaimniekiem jārūpējas par notekūdeņu attīrīšanu un aļģu izmantošanu saimniecībā.

Turpat Zaļā kursa stratēģijā runāts par «ēku renovācijas vilni» (Eiropas Savienībā līdz 2030. gadam jārenovē 35 milj. ēku), un lauksaimnieks varēs gan renovēt savas ēkas, gan piedāvāt dabiskas izejvielas būvmateriālu ražotnēm. Lauksaimnieki pirks «zaļo» transportu bezemisijas lauku tehniku, kravas vai vieglās automašīnas.

Lauksaimnieks būs galvenais Eiropas Zaļā kursa elementa «No lauka līdz galdam» ieviesējs, proti, iesaistīsies taisnīgas, veselīgas un vidi saudzējošas pārtikas sistēmas izveidē. Tas nozīmē, ka viņam būs jāpalielina bioloģiskās platības un bioloģiskās produkcijas apjomi un jārūpējas par augu un dzīvnieku labturīgu lološanu. To varēs panākt, samazinot atkarību no pesticīdiem un pārmērīgas mēslošanas un antibiotiku lietošanu lauksaimniecības dzīvniekiem. Arī kūtsmēslu apjoms pamazām samazināsies, ja lauksaimnieks tos izmantos biogāzes ražošanā. Stratēģijā daudzviet uzsvērts, ka lauksaimniekam jārūpējas par ilgtspējīgu saimniekošanu un augsnes veselību.

Eiropas Komisija vēlas, lai arī daba atgrieztos lauksaimniecības zemēs, tāpēc iesaka lauksaimniekiem izmantot tradicionālās augu un dzīvnieku šķirnes, saglabāt vai veidot dabas ainavu elementus – dīķus, akmens krāvumu terases, dzīvžogus, papuves.

Klimata skartajās lauksaimniecības nozarēs samazināsies darbavietu skaits, bet tur, kur notiks pāreja uz zaļās izaugsmes nozarēm, pietrūks darbinieku, rakstīts Zaļā kursa stratēģijā, un turpat arī rosināts sniegt lielāku atbalstu iedzīvotāju izglītībai, apmācībām un pārkvalifikācijai.

Mārtiņš Cimermanis: «Lauksaimniekam ir jāapgūst saimniekošanas dažādība»

Zaļo kursu pēta un lauksaimniekiem skaidro Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra valdes priekšsēdētājs Mārtiņš Cimermanis ar kolēģiem. Uzrunājot Latgales zemniekus 12. aprīlī Daugavpilī, viņš skaidroja, kāpēc Zaļā kursa ieviešanas kontekstā lauksaimniekam ir jāvāc dati. Ātrajā balsojumā lauksaimnieku vairākums nobalsoja, ka dati ir vajadzīgi, lai saņemtu atbalsta maksājumus. Mārtiņš Cimermanis oponēja: «No visas Eiropas Savienības piešķirtās naudas 49 % ir paredzēti Zaļā kursa noteikto klimata un vides mērķu sasniegšanai, lai lauksaimnieki arī pielāgotos «zaļajām» prasībām, un tā ir milzīga summa no Latvijai piešķirtajiem trīs miljardiem eiro. Lauku saimniecību dati ir tie, kas ļauj saprast, kāds es esmu un kādu labumu varu gūt no Zaļā kursa prasībām.»

Viņš pastāstīja par tām Eiropas Savienības regulām, kuras jau darbojas Latvijā Zaļā kursa kontekstā. Tās ir «Eiropas Savienības Augsnes stratēģija», «Eiropas Savienības Oglekļa piesaistes sertifikācijas satvars», «Augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgas lietošanas regula», «Eiropas Savienības Dabas atjaunošanās regula» un «Klimata mērķi līdz 2040. gadam». Runājot par augsnes auglību, M. Cimermanis uzskata, ka viena daļa lauksaimnieku nav apzinājušies, ka augsnes auglībai nepieciešami kūtsmēsli, sēnes, baktērijas, un Zaļais kurss piespiedīs šos lauksaimnieku to visu, arī eroziju, biodaudzveidību, gan saprast, gan ievērot savā saimniekošanā.

Nav bijusi lielāka diskusija ar lauksaimnieku organizācijām par oglekļa piesaistes sertifikācijas satvaru, proti, ka ar «zaļā» biznesa modeli lauksaimnieks varēs gūt papildu ienākumus. M. Cimermanis pastāstīja: «Latvijā CO2 sertifikāciju ieviesīs 2026. gadā. Biju saimniecībā Holandē, kur izkāva 20 % govju, jo šim holandietim ir CO2 kvota, tas ir, noteikts šo gāzu apjoms, kuru viņš drīkst saražot savā saimniecībā. Latvijā zemkopība, kur ir arī meži, ir ārkārtīgi ietekmīgs sektors oglekļa piesaistes kontekstā. Apstādot neauglīgās zemes ar mežu, šī piesaistītā oglekļa līkne strauji iet uz augšu. Zemniekiem, kuriem ir mežs, saku, ka tā ir laba kombinācija, ja ir mežs, augkopība un lopkopība, tāpēc ka ir viegli pieturēties Zaļā kursa prasībām, turklāt šāds modelis nesīs arī peļņu. Ja zemnieks būs šo emisiju piesaistītājs, tad, kā mēs to redzam vairākās Eiropas valstīs, ir kompānijas, kas ar šīm emisijām piesaista kapitālu biržās. Zemnieki stāsta, ka arī Latgalē parādījušies zemes uzpircēji, un zemniekam jābūt uzmanīgam, zeme nav jāatdod citam, jo nākotnē zemei, tāpat kā mežam būs liela vērtība.»

Jāiestarpina, ka Latvija atbalsta vienotu CO2 kvotu visās Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Mārtiņš Cimermanis runāja arī par labām ražām, kas ir svarīgs priekšnoteikums CO2 piesaistes prasību ievērošanā, skaidrojot, ka, lai iegūtu šo labo ražo, jālieto vairāk slāpekļa. «Ja saimniecībā kviešu laukā nokuļ tikai divas–trīs tonnas no hektāra, tad tā ir CO2 radītāja, bet saimniecība ar 7 t kūlumu no hektāra ir CO2 piesaistītāja. Viens hektārs kukurūzas piesaista tikpat daudz CO2 kā augošs mežs. Lauksaimniekam ir jāapgūst šī saimniekošanas dažādība,» uzsvēra M. Cimermanis.

Stāstot par Augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgas lietošanas regulu, kas paredz Eiropas Savienības dalībvalstīs samazināt pesticīdu lietošanu par 70 %, Mārtiņš Cimermanis informēja, ka pēc zemnieku streikiem Eiropas Komisija to ir apturējusi, pieļaudams, ka arī Eiropas Savienības komisāri gaida jaunās Eiroparlamenta vēlēšanas, kas notiks jūnijā. Tikmēr Latvijas lauksaimnieku organizāciju pārstāvji, kuri piedalās dažādās Eiropas lauksaimnieku organizācijās, teic, ka Eiropas Savienības birokrāti tomēr gatavo šos tā saucamos pesticīdu ierobežojumus. «Latvija pesticīdu lietošanu ir ierobežojusi par 50 %, un mēs esam pesticīdus mazāk lietojošā valsts. Ir saimniecības, kas strādā ar maksimāli lielām ražām un lieto pesticīdus, un to saimniekiem būs jādomā, kā izpildīt šo regulu,» teica M. Cimermanis.

Eiropas Komisija ar regulu noteikusi arī to, ka jāpalielina aizsargājamās dabas teritorijas, un, kā teica M. Cimermanis, lauksaimnieki un pašvaldības pagaidām ir nezinā, kur šādas teritorijas lai atrod.

Lauksaimnieki uzskata, ka Klimata mērķu regula būs grūti izpildāma, jo tie jāsasniedz līdz 2040. gadam. «Tas laika sprīdis ir īss, turklāt mums jābūt nomodā, lai mēs lauksaimniecības teritorijas nepārvērstu par dabas rezervātiem,» uzsvēra M. Cimermanis.

Lauksaimniekiem ir daudz izaicinājumu, kas cieši saistīti ar Zaļā kursa ieviešanu, izpētījis Mārtiņš Cimermanis. Piemēram, kā Latvijā ne tikai atgūt, bet arī palielināt bioloģiskās produkcijas ražošanu un īpatsvaru, ja ir sarucis bioloģisko saimniecību skaits un ja pēc Covid-19 pandēmijas Latvijā cilvēku pirktspēja ir samazinājusies. Tāpat arī piena iepirkuma krīzes cenas nevar nosegt tās izmaksas, kas radušās, ieviešot Zaļā kursa prasības. «Bioloģisko saimniecību īpašnieki, kuri pagājušajā gadā atteicās no šī saimniekošanas modeļa, teica – ja bioloģiskais piens maksā tikpat, cik saražotais konvenciālajā saimniecībā, tad nav nekādas jēgas saimniekot «zaļi». Viņi atzīst, ka saimniekot «zaļi» ir izdevīgi tad, ja par pienu maksā vismaz 0,55 eiro par litru. Arī kāds pazīstams vācu zemnieks man retoriski jautāja: kā tas var būt, ka es savā bioloģiskajā saimniecībā audzēju gaļas lopus, bet jūs, patērētāji, kuri prasāt, lai es audzēju šos lopus zaļāk, turpināt ēst Argentīnas steikus? Tas nav normāli, jo Argentīnas steikus ieved Vācijā lielos apjomos un pārdod lēti, tikmēr mana gaļa maksā dārgāk. Un tas ir tas, ko Eiropas Savienības politiķi sadzirdēja, jo būs lielas ievedmuitas no tām valstīm, kurās Zaļā kursa prasības neievēro vai ievēro daudz mazāk nekā Eiropā. Ceru, ka tas tā būs, citādi Zaļais kurss «nokaus» zemniekus. Bet, ja Eiropa ievieš kādu prasību, tad tā arī palīdz šo prasību izpildīt. Tāpēc arī Latvijai piešķirts finansējums Zaļā kursa noteikto klimata un vides mērķu sasniegšanai,» uzsvēra M. Cimermanis.

Viņš atgādināja, ka lauku konsultanti arī Latgalē atrodas vistuvāk lauksaimniekiem – Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra birojos Preiļos, Rēzeknē, Daugavpilī, Ludzā, Krāslavā, un ka viņi palīdzēs saprast Zaļā kursa prasības. Lauksaimnieki un mežsaimnieki var pieteikties arī bezmaksas konsultācijām (tās darbosies līdz 2025. gada 30. septembrim).

● KOMENTĀRS

Zemkopības ministrija:

«Eiropas Zaļais kurss ir plašu un ambiciozu mērķu kopums, kas paredz lielas transformācijas, tai skaitā lauksaimniecības jomā. Arī lauksaimniecībai ir jāsniedz savs ieguldījums ES Zaļā kursa mērķu sasniegšanā. Nav noslēpums, ka lauksaimniecība atrodas lielu izaicinājumu priekšā, tādu kā pārtikas nodrošinājums, klimata pārmaiņas, ilgtspējīga un pārdomāta resursu apsaimniekošana, pāreja no fosilajiem uz atjaunojamajiem resursiem enerģētikas patēriņā, jaunu darbavietu radīšana un lauku teritoriju attīstība, spēja integrēt digitālos risinājumus un kāpināt lauksaimniecības nozares konkurētspēju laikā, kad nozare saskaras ar turbulenci ģeopolitikā.

Lauksaimniecības nozarei, tāpat kā citām tautsaimniecības nozarēm, ir jāspēj sniegt savu ieguldījumu, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas un gaisu piesārņojošās vielas līdz līmenim, kas noteikts katrai dalībvalstij līdz 2030. gadam. Tāpat jādod ieguldījums ES stratēģiskajā mērķī sasniegt klimatneitralitāti līdz 2050. gadam, kas ietekmēs arī nākotnes politiku attīstību.».

Ivars Geiba: «Jaunos nebiedē Zaļais kurss»

Zaļi domājošie un saimniekojošie lauksaimnieki Ivars Geiba (no kreisās) un Guntars Melnis

Ivars Geiba, kurš viens no pirmajiem Latgalē izveidoja ārstniecības augu bioloģisko saimniecību (ZS «Kurmīši» Krāslavas novada Ūdrīšu pagastā) un šogad to ir nodevis dēlam, atzina laikrakstam: «Jaunie lauksaimnieki nebaidās no Zaļā kursa, viņi ir daudz progresīvāki savā domāšanā un izglītībā nekā mēs, vecie. Mēs savā saimniecībā esam zaļi domājoši jau 30 gadus, un nekas nav mainījies arī šodien. Esam uzstādījuši saules paneļus, un, lai gan jaudas nepietiek (saimniecības patēriņš ir 100 kWh dienā), tomēr jau izmantojam tīro enerģiju.»

Runājot par izaicinājumiem, Ivars Geiba pauda redzējumu, ka, pildot Eiropas Komisijas prasību līdz 2050. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzes emisijas, lauksaimniekam būs jāpierāda CO2 jeb oglekļa pēdas nospiedums. Proti, viņam būs jāapliecina, cik ir lopu uzskaitīts, kāds ir patērētās enerģijas un degvielas apjoms, vai ir segtās novietnes saimniecībā utt.

Kamēr Latvijā samazinās bioloģisko saimniecību skaits, jo ir samazinājies valsts atbalsts, bet prasības ir augstas, tikmēr Zaļais kurss mudina attīstīt bioloģisko lauksaimniecību.

«Palielinot subsīdijas, valsts var veicināt bioloģisko platību palielināšanu, bioloģiskās produkcijas kāpināšanu un bioloģisko saimniecību veidošanu. Ja ir šāds atbalsts, tad bioloģiskais lauksaimnieks savu produkciju varētu pārdot par normālu, nevis augstu cenu. Jāturpina atbalstīt arī saules paneļu un citus Zaļā kursa projektus, un obligāti jāsamazina birokrātiskie šķēršļi. Man kā bioloģiskajam lauksaimniekam ir četras atskaites gadā, lai gan būtu gana ar vienu. Bez dažādiem atbalsta mehānismiem Zaļais kurss bremzēsies,» atzina Ivars Geiba.

● KOMENTĀRS

Jaunais zemnieks Atis Stapkevičs no Dvietes:

«Mani Zaļais kurss uztrauc mazāk, mēs jau saimniekojam apvidū, kur ir arī palieņu pļavas. Bioloģiskā saimniecība – to gan ne, jo ir liela birokrātija un mazas subsīdijas. Mani vairāk uztrauc piena cena – tai būtu jābūt vismaz 0,40 eiro par litru, nevis 0,32 eiro par litru, kā ir tagad.».

Kāpēc zemniekiem nepatīk Zaļais kurss?

Latgales zemnieku piketa brauciens šoziem Rēzeknē

Šoziem Eiropu pārņēmusi lauksaimnieku protesti. Briselē protesta dalībnieki gan ziemā, gan pavasarī (ne viens vien bija šokēts, kad lauksaimnieki Briseles ielās izlēja šķidros mēslus) uzsvēra, ka, viņuprāt, Zaļo kursu nevar ieviest tik īsā laika periodā un bez Eiropas Savienības atbalsta finanšu instrumentiem, tāpēc ir jāpalielina kopējais finansējums. Turklāt, lai izpildītu Zaļā kursa prasības, Eiropai jārod risinājums, kā mazināt pieaugošās izmaksas un birokrātiju.

Mārtiņš Cimermanis atzina laikrakstam, ka zemnieku viļņošanās prasības katrā Eiropas Savienības valstī bija atšķirīgas. Piemēram, Vācijas zemnieks iebilda pret valdības Zaļā kursa lēmumu vairs nefinansēt akcīzes degvielu (naudas izteiksmē šis valsts atbalsts bija milzīgs) un palielināt bioloģiskās produkcijas īpatsvaru. Viņš pieļāva, ka bioloģiskie un konvenciālie lauksaimnieki izlīdzināsies. «Runāju ar vācu un holandiešu lauksaimniekiem, un viņi uzskata, ka nākotnes lauksaimniecības vārdā šo divu dažādo saimniekošanas nozaru lauksaimnieki satiksies un sarunāsies mierīgi. Bioloģiskie lauksaimnieki tagad pēta konvencionālo zemnieku pieredzi, kā kāpināt ražību, bet ar bioloģiskām metodēm, savukārt konvencionālie lūkojas uz bioloģisko saimniecību pusi ar mērķi iemācīties saglabāt augsto ražību, palielinot augsnes ražību dabai un cilvēkam draudzīgi,» teica M. Cimermanis.

Šogad februārī traktoru karavānas varēja redzēt daudzviet arī Latvijā, tostarp Latgalē, jo, redzot kolēģu protestus Briselē, Madridē un citviet Eiropā, arī mūsu lauksaimnieki gribēja būt sadzirdēti. Kamēr viena daļa mazo saimniecību īpašnieku un bioloģiskie zemnieki iestājas par videi draudzīgu saimniekošanu, tikmēr lielās saimniecības pauž neapmierinātību ar Eiropas Zaļo kursu. Tāpat latviešu zemnieki pieprasīja aizliegt Krievijas un Baltkrievijas pārtikas importu, mazināt birokrātiju, atjaunot 5 % PVN likmi Latvijas augļiem, ogām un dārzeņiem, atcelt zemes lietošanas ierobežojumus un paplašināt apdrošināšanas un apgrozāmo līdzekļu programmas.

Zaļā kursa lauku saimniecības portretējums

«Vietējā Latgales Avīze» jautāja **Mārtiņam Cimermanim,** kāds varētu būt Zaļā kursa lauku saimniecības portretējums. Viņš pieļāva: «Visu izšķirs gudra zemes izmantošana un pircējs, un daudzi to jau ir sapratuši. Zemes cenas aug, piemēram, pie mums Zemgalē viena hektāra cena ir 14–20 tūkstoši eiro. Tas tā būs arī Latgalē. Ieviešot Zaļo kursu, lauksaimniekam ļoti jādomā, kā viņš šo zemi apstrādā un ko audzē. Zaļā kursa saimniecība centīsies saimniekot gudri un zaļi, lai no šīs zemes varētu dabūt vairāk ražas vai dārgu lauksaimniecības produktu (piemēram, cidonijas utt.) un arī vairāk naudas. Holandieši man teica – mēs nesam tik bagāti, lai mēs audzētu graudus, jo tā ir kultūra, kurai ir maza atdeve uz katru hektāru. Tie paši holandieši redz, ka Latvijā ir labs potenciāls piena ražošanai, jo te ir gana labi zālāji, ūdens, siltums. Arī kāds melderis tepat Latgalē teica – man ir maz zemes, un arī ar šo mazo platību piena ražošana man iedos vairāk naudas. Siguldā izveidojies bioreģions, jo iedzīvotāji pauduši gatavību patērēt tikai bioloģiskos produkciju. Tas ir Austrijas, kura pasludinājusi, ka vēlas būt tikai bioloģiskās lauksaimniecības valsts, minimodelis. Rīgā un citviet pircējs, kurš piedomā par veselīgu uzturu un dzīvesveidu, izvēlas ekskluzīvo bioloģisko produktu, lai arī tas ir ļoti dārgs.».

UZZIŅAI

Zaļais kurss:

**** Tā ir izaugsmes stratēģija, ko 2019. gadā apstiprināja Eiropas Komisija.***

**** Mērķi – līdz 2050. gadam padarīt Eiropu par pirmo klimatneitrālo kontinentu, tas ir, samazināt gāzu emisijas līdz nullei; veicināt ekonomisko izaugsmi, efektīvi izmantojot resursus un pārejot uz nepiesārņojošu ražošanu; atjaunot bioloģisko daudzveidību un samazināt piesārņojumu.***

(Avots – Aleksejs Nipera projekta «Eiropas Zaļā kursa realizācijas ietekme Latvijas lauksaimniecībā» atskaite)

Ingas Kaļvas-Miņinas foto, gettyimages.com foto, Egitas Terēzes Jonānes fotokolāža un foto

MAF Mediju atbalsta fonds
Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
«Par projekta raksta «Kādu revolūciju rada Eiropas Zaļais kurss domāšanā un saimniekošanā» saturu atbild SIA «Vietējā»»